

De Milieukrant is een halfjaarlijkse uitgave van de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. en bedoeld om donateurs en andere belangstellenden te informeren over onze inspanningen om natuur, landschap en milieu te beschermen.

Transitie naar een duurzame(re) samenleving

Inleiding

Wij leven in turbulente tijden vanwege diverse transitie die de gemeederen in de samenleving bezig houden. Dan hebben wij het natuurlijk als eerste over de energietransitie in verband met de klimaatverandering, waarbij wij de afhankelijkheid als samenleving van fossiele bronnen achter ons laten en geheel overgaan naar het gebruik van duurzame (en dus herbruikbare) bronnen, zoals zon, wind en biomassa. Duidelijk is dat over dat laatste nog lang niet alles is gezegd. Daarnaast gaat het ook over een transitie naar meer natuurlijke vormen van landgebruik, met name binnen de landbouw waarbij o.a. nadrukkelijk ook rekening moet worden gehouden met een herstel van de biodiversiteit. Last but not least zullen we ook onze 'ecologische voetafdruk' m.b.t. het gebruik van grondstoffen verder moeten inperken in de overgang naar een afvalvrije dus circulaire economie.

Vanuit de doelstellingen waar onze stichting zien wij het als een kans als een kans/uitdaging om een mooiere aarde achter te laten dan zij al is.

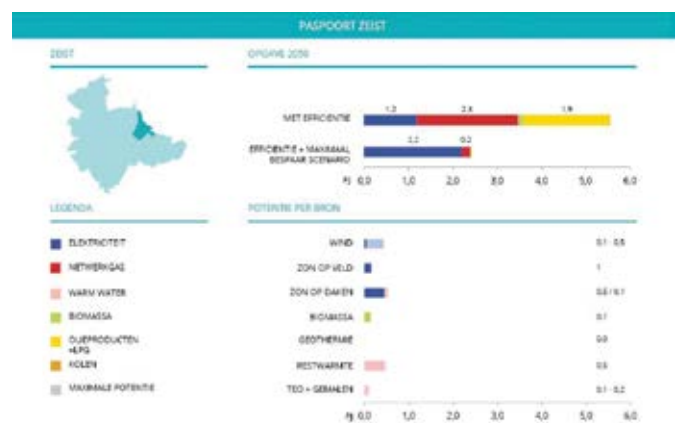
Energietransitie

De gemeente Zeist zet zich in op het klimaatneutraal zijn in 2030. Met de vaststelling van de 'Brede Milieuvisie' is dat doel vastgelegd. Vervolgens wordt daar in het kader van 'Samen Duurzaam Zeist' een gevolg aan gegeven, o.a. door het opstellen en ook vaststellen van een Energieplan, waarin richting aan de opgave en de aanpak wordt gegeven. In de tussentijd worden door 'Mijn Groene Huis' al tal van activiteiten ontwikkeld om samen aan de energietransitie vorm te geven zoals dat bijvoorbeeld gebeurt in het kader van de campagne 'Heel Zeist isoleert'.

Zeer waarschijnlijk hebben jullie iets gelezen over het 'Ontwerp-Klimaatakkoord' dat recent is gepubliceerd. Aan de diverse zogenaamde 'klimaattafels' - met ieder een ander thema - is daar lang over onderhandeld. Aangezien met name aan de klimaattafel voor de industrie geen overeenstemming kon worden bereikt over een heffing voor de industrie op CO2 zijn de natuur- en milieuzorgorganisaties alsnog op het laatste moment afgehaakt.

Alhoewel het 'Klimaatakkoord' zelf naar verwachting pas na de provinciale verkiezingen van maart 2019 zal worden vastgesteld zit men ook binnen de provincie Utrecht niet stil. Mede op basis van genoemd akkoord zal naar verwachting een aanpak per regio volgen met ook een bepaalde opgave om duurzame energie op te wekken.. Een van die

regio's binnen de provincie Utrecht is de U-16, waarin alle gemeenten rondom de stad Utrecht zijn vertegenwoordigd inclusief de gemeente Zeist. Om een beeld te krijgen van de opgave binnen de gegeven regio heeft inmiddels een verkenning plaatsgevonden over verbruik het van energie en ook de mogelijkheden om energie duurzaam op te wekken. Daarbij wordt op basis van gegeven analyse per gemeente aangegeven wat de kansen zijn om maximaal energie te besparen, d.w.z. ingrijpend isoleren, elektrisch verwarmen met warmtepompen en 100 % elektrisch rijden. Maar ook de kansen om energie duurzaam te kunnen opwekken door gebruik te maken van de zonne-energie, windenergie, biomassa en warmtebronnen (o.a. geothermie en warmte koude opslag (WKO)). Wat de gemeente Zeist betreft komt naar voren dat, indien naast het efficiënter opwekken en verbruik van energie er voldoende wordt bespaard, zij wellicht zelf net voldoende duurzame energie binnen haar eigen grondgebied kan opwekken. Daarbij zijn er – althans in potentie -met name kansen voor het gebruik van restwarmte (van o.a. de RWZI), het opwekken van zonne-energie, dus behalve op daken ook in veldinstallaties en waar mogelijk ook van wind-energie.

'Energiepaspoort gemeente Zeist'

Nu zal met name het opwekken van duurzame energie d.m.v. zonnevelden en windenergie een impact op de kwaliteiten van het landelijke gebied hebben. Om tot een zorgvuldig ruimtegebruik wat betreft zonne-energie te komen heeft onze stichting er daarom al langer voor gepleit om daarbij gebruik te maken van de een zogenaamde 'zonneladder'. Dus eerst maximaal de mogelijkheden die bestaande daken bieden benutten, behalve binnenstedelijk ook van agrarische bedrijven, alvorens tot aanleg zonnevelden in het landelijk gebied over te gaan. Voor zover

de aanleg van dergelijke zonnevelden toch noodzakelijk mocht zijn deze wel zodanig aanleggen dat ze passen bij de schaal van het landschap en daarin ook zorgvuldig worden ingepast. Verder is natuurlijk over het toepassen van windenergie (en ook biomassa) het laatste nog niet gezegd.

Bij dit alles blijft dus wel gelden dat hoe minder energie je zelf gebruikt er natuurlijk ook minder energie behoeft te worden opgewekt en de impact op natuur en milieu ook navenant minder zal zijn. Kortom, om te beginnen naast isoleren allemaal de kachel een aantal graden lager, korter douchen en waar het kan op de fiets en met het OV, etc., want alles telt.

Landbouwtransitie

Al I haalt dat misschien wat minder het nieuws, ook binnen de landbouw komt geleidelijk een transitie op gang. Uiteraard hebben jullie de berichten gehoord over de massale insectensterfte. Dat heeft er toe geleid dat er een grote coalitie tot stand is gekomen tussen de natuur-, milieu- en landbouworganisaties en bijvoorbeeld ook banken. Gezamenlijk hebben zij eind vorig jaar het ‘Deltaplan Biodiversiteitsherstel’ gelanceerd met als inzet een florerende delta voor mens en natuur.

Om tot het zo gewenste biodiversiteitsherstel te komen zijn zogenaamde ‘werkroutes’ uitgezet op het gebied van de natuur, landbouw en openbare ruimte. Wat betreft de natuur wordt met name ingezet op het robuust maken van het natuurnetwerk evenals een zodanig beheer dat potenties van voorkomende habitats voor biodiversiteit optimaal worden benut. Voor de landbouw is de inzet gericht op kringloop-landbouw met een gezonde bodem en ook gunstige biotopen voor planten en dieren. Tenslotte is de inzet voor de openbare ruimte dat bij alle projecten, dus bij aanleg wegen, woonwijken etc. meer natuur wordt achtergelaten dan aanvankelijk werd aangetroffen. Dat betekent het meer natuurinclusief maken van bouw- en ontwikkeltrajecten. Daarnaast is in de openbare ruimte natuurlijk nog veel te bereiken door een adequaat ecologisch beheer waarbij nadrukkelijk rekening moet worden gehouden met insecten, etc.. Teneinde tot succes te komen wordt dan gepleit voor een gebiedsgerichte aanpak en ook het monitoren van de resultaten

Boerensloot met natuurvriendelijke oever.

Inmiddels hebben zowel de provincie Utrecht als de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit hun nieuwe

Landbouwvisie gepresenteerd waarin behalve aandacht voor kringlooplandbouw gelukkig ook aandacht is voor een landbouw die natuurinclusief is. Met name door bij de toekomstige landbouw veel meer rekening te houden met het ecosysteem zoals dat op een bepaalde plek voorkomt kan de landbouw weer echt duurzaam worden. Juist door de kansen in onze regio voor een lokale afzet van streekgebonden producten te benutten kunnen wij zo samen weer tot een echt ‘levend landschap’ komen, waar we allemaal onze bijdrage aan kunnen geven. Gelukkig wordt dit nu ook binnen ‘Samen Duurzaam Zeist’ opgepakt. Ook al moet daaraan nog wel verder vorm worden gegeven. Verder is dit ook door onze stichting samen met de Werkgroep Natuurlijk Zeist West en enkele betrokken burgers op de politieke agenda gezet in het kader van de behandeling door de gemeenteraad van het ‘Bestemmingsplan Buitengebied Zeist Zuid-West’ door de gemeenteraad.

Circulaire economie

Tenslotte is er de transitie naar een circulaire economie, dus een economie die bijna geheel afvalvrij is. Bijna geheel aangezien er altijd een kleine hoeveelheid restafval zal zijn. Met name het gebruik van plastic staat daarbij gelukkig de laatste tijd hoog op de agenda. In vele landen is reeds een verbod op gebruik plastic afvalzakken uitgeroepen (o.a. Kenia, Bangladesh, etc.) en ook in Europa heeft het Europese parlement zich inmiddels voor een verbod op gebruik van wegwerpplastic uitgesproken. Daarnaast is recent in Zeist een motie aangenomen tegen het gebruik van plastic opblaasballonnen, een unicum in Nederland. Maar we kunnen natuurlijk ook zelf nog veel meer doen om de (plastic) afvalberg te verminderen, bijvoorbeeld door zelf een boodschappentas mee te nemen naar de winkel evenals katoenen zakken voor groenten, fruit en brood, etc.. Bovendien wordt vaak vergeten dat ook al is hergebruik van sommige afvalstoffen mogelijk dat ook dat hergebruik energie kost.

In de provincie Utrecht is inmiddels samen met bedrijven de ‘Circleregio Utrecht’ opgericht, teneinde te bezien hoe we ook op productie-niveau circulair kunnen worden, met als landelijk doel dat in Nederland in 2050 geheel afvalvrij, - dus circulair - is.

Het mooiste is natuurlijk als wij met zijn allen samen onder alle van de aangegeven transitie de schouders zetten, met een mooi toekomstperspectief voor onze aarde en daarmee ook voor de mensen die erop leven.

De 10 niveaus van de ladder van circulariteit

Verbreiding A-27/A12/A-28

Bij de beoogde verbreiding van de A-27/A-12/A-28 is in de vorige Milieukrant uitgebreid stilgestaan. Door o.a. onze stichting is tegen die verbreiding beroep bij de Raad van State (RvS) aangetekend. Ook de 'Kerngroep Utrecht', waarvan o.a. de 'Vrienden van Amelisweerd' deel uitmaken, heeft beroep aangetekend.

In verband met de gevolgen voor natuur en milieu van activiteiten zoals voorgaande heeft de overheid een programma in het leven geroepen met daarin opgenomen zogenaamde bron- en herstelmaatregelen. Deze maatregelen moeten waarborgen dat de doelen die voor diverse natuurgebieden (Natura 2000-gebieden) zijn vastgesteld ook daadwerkelijk op termijn worden gehaald. Dit programma wordt aangeduid als PAS (Programmatische Aanpak Stikstof). Daarbij is vastgelegd dat tegenover deze maatregelen ook een zekere mate van ontwikkelingsruimte voor projecten en een uitbreiding van de (intensieve) veehouderij moet staan. Inmiddels is duidelijk dat door de voorgenomen verbreiding snelwegen een zodanige toename van de uitstoot van stikstof te verwachten is dat er negatieve effecten zullen optreden op de zich in de wijde omtrek bevindende Natura 2000-gebieden. Hieronder bevinden zich o.a. het Vechtplassengebied en de Veluwe. Op dit moment wordt in die gebieden in bepaalde voor stikstof gevoelige habitats de kritieke maximumgrens voor stikstofuitstoot reeds overschreden en die overschrijding zal naar verwachting door deze verbreiding significant toenemen.

Tegen de verbreiding zijn diverse procedures gestart

bij de RvS waarbij grote vraagtekens zijn gesteld bij de (systematiek van de) PAS. Dit feit is voor de RvS aanleiding geweest daarover zgn 'prejudiciële vragen' te stellen aan het Europese Hof. Op basis van die vragen heeft het Europese Hof inmiddels op 7 november 2018 een 'Arrest' uitgebracht, waarbij is aangegeven dat het toepassen van een programma als de PAS op zich aanvaardbaar is, maar dat dan wel in wetenschappelijke zin dient vast te staan dat op basis van gegeven maatregelen de doelen daadwerkelijk worden gehaald. Daarop heeft de RvS onze stichting verzocht aan te geven wat volgens ons het 'Arrest' van het Europese Hof betekent voor het door ons ingediende beroep. Wij hebben aangegeven dat duidelijk is dat bepaalde bronmaatregelen andere resultaten laten zien dan waarvan steeds is uitgegaan. Tevens is in wetenschappelijke zin duidelijk geworden dat voor bepaalde habitattypen de gestelde doelen niet worden gehaald als de stikstofdepositie niet ver daalt onder de kritieke maximum grens voor stikstofuitstoot. Dus dat nieuw onderzoek zou moeten worden uitgevoerd, waarbij niet alleen het grote openbare belang dient te worden aangetoond maar ook naar alternatieven zal moeten worden gekeken. Die alternatieven zijn er o.i. namelijk i.p.v. een uitbreiding van de A-27 ter hoogte van Amelisweerd van de huidige 10 rijstroken naar 14 rijstroken, het inpassen van 2x6 rijstroken binnen het bestaande profiel. Dat alles met een maximale snelheid van 80 km/uur, hetgeen niet alleen voor het milieu (denk aan geluid en fijn stof), maar ook voor de verkeersveiligheid veel beter is. Naast dus een primaire keuze voor het OV en de fiets.

Omgevingsvisie provincie Utrecht en gemeente Zeist

Met de nieuwe Omgevingswet, die naar verwachting in 2021 ingaat, wordt elke provincie en ook gemeente verplicht zelf een omgevingsvisie vast te stellen, evenals op basis daarvan zogenaamde omgevingsplannen. Door de provincie Utrecht is daar inmiddels een aanzet toe gegeven met het opstellen van het koersdocument: 'Koersen met kwaliteit'. Dat document is op interactieve wijze tot stand gekomen en ook onze stichting heeft daarbij in elke fase van het proces een bijdrage geleverd.

Wat daarbij in Utrecht met name ook speelt is de enorme druk op de woningmarkt. Zo wordt er in het koersdocument vanuit gegaan dat tot 2050 binnen de provincie Utrecht nog zo'n 150.000 – 175.000 woningen aan de woningvoorraad moeten worden toegevoegd om in de woningbehoefte te kunnen voorzien. Weliswaar wil men dan een aanzienlijk deel van die woningen in het binnenstedelijk gebied bouwen, maar toch worden zogenaamde 'uitleglocaties' niet uitgesloten. Daarbij wordt met name naar de zogenaamde A12-zone gekeken waar het

gebied terzijde van de A-12 tussen Woerden en Bunnik/Odijk wordt bedoeld. De vraag die hierbij als eerste kan worden gesteld is of je wel altijd in een behoefte van de woningmarkt moet voorzien - dus een concentratie van de bevolking in West-Nederland waaronder de provincie Utrecht - of dat je, overigens vanuit meerdere redenen, niet beter voor een bepaalde mate van spreiding van de bevolking over heel Nederland kunt kiezen, dus rondom de steden en dorpen die daar voorkomen. Dat met name ook gezien de gevolgen die het almaar verder volbouwen van de landelijke gebieden rondom de stad Utrecht voor de er voorkomende landschappelijke en ook ecologische kwaliteiten betekent.

Uit analyses zoals die in het verleden in die zin al eens zijn uitgevoerd is duidelijk geworden dat met name in het westen van de stad Utrecht nog ruimte voor uitbreiding was, ook vanwege het daar voorkomende kassengebied rondom Vleuten-De Meern. Maar met name een uitbreiding naar het oosten, dus in de richting van de

Utrechtse Heuvelrug en ook van het noorden - dus in richting het Noorderpark- ten koste zou gaan van relatief hoge waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie. O.i. geldt dit ook voor een uitbreiding richting het Kromme Rijngebied met zijn landgoederen (denk dus aan Amelisweerd, Rhijnauwen), de Limes én de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW), waarvan de laatste zal worden voorgedragen bij de Unesco als Wereld Erfgoed. Mede door kritische kanttekeningen van met name een aantal lokale natuur- en milieuorganisaties is bij de behandeling in de Staten gelukkig wel een motie aangenomen, waarin is aangegeven dat bij het opstellen van de definitieve Omgevingsvisie wat betreft het woningbouwprogramma in ieder geval van verschillende scenario's dient te worden uitgegaan, dus een scenario met 100.000 woningen, 140.000 woningen en 175.000 woningen.

Naast de woningbouw zijn er natuurlijk nog de opgaven van het klimaat, de landbouw en ook de natuur die hun plek moeten krijgen binnen de Omgevingsvisie, waarbij

Naar een energieplan voor Zeist

Zoals ook elders in deze Milieukrant vermeld staat heeft de gemeente met de vaststelling van de Brede Milieuvisie de ambitie vastgelegd om in 2030 klimaatneutraal te zijn. Hier is gevolg aan gegeven door "Samen Duurzaam Zeist, o.a. door het opstellen en ook vaststellen van een Energieplan, waarin richting aan de opgave en aanpak wordt gegeven. Samen met een aantal andere betrokken Zeistenaren heb ik namens SMZ geparticipeerd in het traject om te komen tot een energieplan voor Zeist. Dit energieplan zou in de zomer van 2018 aan de gemeenteraad aangeboden moeten worden.

De zgn pijler 1 groep, genoemd naar pijler 1 in de "Brede Milieuvisie" waarin het gaat over de energietransitie, bestaat uit betrokken bewoners, vertegenwoordigers van bewonersverenigingen en belangenorganisaties zoals SMZ en gemeente ambtenaren. Er is diverse keren geprobeerd om ook bedrijven, zorginstellingen en woningbouwverenigingen te betrekken bij de groep maar helaas is het niet gelukt hen blijvend aan de groep te binden.

Een van de spelregels in de groep was dat besluiten op basis van consent genomen zouden worden. Dat betekent dat geen enkel groepslid bezwaar tegen een bepaald besluit zou mogen hebben om het besluit uit te voeren. Zou er wel bezwaar zijn dan zouden de groepsleden met elkaar in gesprek gaan totdat er voor iedereen een aanvaardbaar besluit zou zijn.

De discussie in Zeist over een houtenergiecentrale die al een tijdlang gevoerd werd had ook invloed op het proces om te komen tot een energieplan. Een aantal groepsleden hadden erg veel bezwaren tegen deze centrale.

aan leefomgevingskwaliteiten (inclusief gezondheidsaspecten) een belangrijke betekenis moet worden toegekend. Kortom, het is goed hieraan samen met iedereen vorm te geven.

Wat betreft het opstellen van een omgevingsvisie voor de gemeente Zeist is het helaas al lange tijd stil. Al weer enige tijd terug is wel door de Stichting Beter Zeist, overigens in nauw overleg met de lokale natuur- en milieuorganisaties, een bijeenkomst georganiseerd om dit belangrijke onderwerp op de agenda te zetten. Hieraan is ook door de gemeente zelf een bijdrage geleverd, maar daarna wordt hieraan kennelijk door de gemeente - voor zover wij weten - alleen achter de schermen verder vorm gegeven. Dat terwijl toch nu juist participatie een belangrijk uitgangspunt in de nieuwe wet is, naast natuurlijk bijzondere aandacht voor (te realiseren) (leef)omgevingskwaliteiten en - waarden. O.i. dus een gemiste kans.

Hoewel al besloten was door de gemeenteraad om de houtenergiecentrale voorlopig "on hold" te zetten bleef er discussie hierover doorgaan in de groep en lagen de standpunten hierover ver uiteen.

In eerste instantie was het idee dat een delegatie uit de groep zelf een voorstel voor een energieplan zou maken. In praktijk bleek dit toch niet werkbaar omdat er op bepaalde onderwerpen onvoldoende kennis in de groep aanwezig was.

Toen is besloten om een bureau hiervoor in te huren om dit in samenspraak met de groep te doen.

Belangrijke uitgangspunten voor het energieplan waren:

- het is gebaseerd op de z.g. Trias Energetica, dwz in drie stappen verduurzamen door:
 1. het energieverbruik beperken door verspilling tegen te gaan; bijvoorbeeld een compacte gebouwvorm of door isolatie van gevels en daken.
 2. maximaal gebruik maken van energie uit duurzame bronnen, zoals wind-, water-, en zonne-energie; bijvoorbeeld door installatie van een zonneboiler of een zonnepaneel
 3. zo efficiënt mogelijk gebruik maken van fossiele brandstoffen om in de resterende energiebehoefte te voorzien; bijvoorbeeld door gebruik te maken van een warmtepomp, lage temperatuurverwarming (vaak in de vorm van vloerverwarming).
- het wordt in samenspraak met inwoners en bedrijven/instellingen van Zeist gemaakt
- het geeft inzicht in de financiële kosten van de voorgestelde maatregelen en eventuele alternatieven

- de nadelen van de voorgestelde maatregelen worden goed onderzocht en uitgewerkt en
- de voorgestelde maatregelen mogen geen negatieve consequenties hebben voor geluidsoverlast of de luchtkwaliteit.

Het bureau “Overmorgen” werd geselecteerd om deze opdracht uit te voeren. Zij hebben gekeken naar het huidige energiegebruik in Zeist en hoe dit op basis van de bovenstaande uitgangspunten klimaat neutraal zou kunnen worden gemaakt. Om de inbreng van bewoners en bedrijven/instelling op te halen zijn vier bijeenkomsten georganiseerd waarin alle Zeistenaren uitgenodigd waren om mee te praten en ideeën in te brengen om Zeist klimaat neutraal te maken.

Uit de rapportage van Overmorgen werd pijnlijk duidelijk dat we er nog lang niet zijn. We zullen in een versneld tempo stappen moeten zetten om energie te besparen en grootschalig duurzaam te gaan opwekken. De effecten hiervan zullen zichtbaar en voelbaar worden in onze directe leefomgeving, daar is geen ontkomen aan. Het biedt ook kansen voor ons als samenleving en ieder wordt opgeroepen die kansen te benutten.

De opgave waar Zeist voor staat is om het totale energieverbruik van Zeist dat op dit moment 4.800 Terajoule (TJ) is klimaatneutraal op te wekken. Om een indruk te krijgen hoe groot die opgave is:: met 30 windmolens en 400.000 zonnepanelen (het geschat maximaal aantal wat op het grondgebied van Zeist mogelijk is) zou ongeveer de helft van de huidige energievraag gedekt kunnen worden.

Ondanks de voortvarende aanpak en ondersteuning van het bureau Overmorgen lukte het niet om in de zomer van 2018 het energieplan aan de gemeenteraad op

te leveren. Dit had mede te maken dat wij in de pijler 1 groep veel tijd verloren omdat we het niet eens konden worden over de aanpak. Ook de volgende deadline (december 2018) haalden we helaas niet ondanks extra ondersteuning van een externe begeleidster die ons hielp bij de besluitvorming. De standpunten m.b.t. de inzet van biomassa, bijvoorbeeld een houtenergiecentrale, om aan de opgave voor Zeist bij te dragen bleven een splijtzwam in de groep. Het standpunt van SMZ in deze kwestie is dat het nu nog te vroeg is om bepaalde oplossingen uit te sluiten omdat we anders nooit aan de opgave kunnen voldoen. Als de biomassa regionaal beschikbaar is zonder dat dit ten koste gaat van de natuur en de uitstoot van een dergelijke centrale tot een minimum beperkt is door de inzet van moderne filters, hebben wij geen principiële bezwaren tegen de inzet hiervan.

Verder uitstel was niet mogelijk. Daarom is ervoor gekozen om het energieplan van het Bureau Overmorgen, voorzien van een oplegnotitie waarin de verschilpunten van de groepsleden duidelijk aangegeven zijn, aan de raad aan te bieden. Begin 2019 zal dit plan in de gemeenteraad besproken worden.

Ondertussen worden er al wel stappen gezet met oa: groepen inwoners, ondernemers, experts, corporaties, netbeheerder en nutsbedrijven. Voor de wijken Hoge Dennen, Austerlitz, Den Dolder Noord (Remia), Vollenhoven, Pedagogenvuurt, Groen Valckenbosch zijn bewoners actief om stappen te zetten in het verduurzamen van hun wijk. Daarbij is ook “Mijn Groen Huis” actief om bewoners te stimuleren en ondersteunen bij het verduurzamen van hun huis.

Maarten van Deursen

Een tijd van transitie (o.a. van energiebronnen) stemt ook tot nadenken over onze levenswijze.

In de vele rapporten, discussies en bijeenkomsten over klimaatverandering wordt veel gesproken over het langzaam maar zeker doen afnemen en uiteindelijk het geheel stoppen van het gebruik van fossiele brandstoffen (kolen, olie, gas). Men denkt daarbij vooral aan isolatie van de huizen (spouwmuur, vloer, dubbelglas en nieuwe technieken als de warmtepomp voor verwarming). In veel mindere mate wordt aandacht gegeven aan het bijstellen/veranderen van ons gedrag. Dat is jammer. Reeds bij de eerste oliecrisis in 1974 en bij het verschijnen van het 'Rapport van de Club van Rome' in 1972, mede naar aanleiding waarvan de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. ooit is opgericht, is gezegd dat we met veel minder fossiele brandstof toe zouden kunnen. We verspilden toen al te veel en dat is daarna niet minder geworden. Onze leefwijze vraagt veel te veel grondstoffen en energie dat zal, willen we duurzaam worden, echt anders moeten. We zijn zo gewend geraakt aan materiële luxe, overdaad aan voedsel, etc., dat we ons nauwelijks meer realiseren dat het produceren en in veel gevallen ook het gebruik ervan vaak veel energie kost. Bovendien geldt dat ook voor het opwekken van de energie zelf.

Er zijn om het energiegebruik te verlagen een heleboel laagdrempelige maatregelen te benoemen, maar die worden over het algemeen niet of nauwelijks aangegeven. Dat is jammer aangezien alle beetjes samen echt helpen. Denk aan bijv. korter douchen of een kamertemperatuur van 20 graden, terwijl 18-19 graden en een trui aan ook behaaglijk zijn. Maar deze zaken vallen onder het bijsturen van het gedrag, dat is lastig en vergt een inspanning van ons allemaal. Het is een beetje inleveren van de luxe die de laatste 40 jaar enorm is toegenomen en ten koste is gegaan van de reserves van de aarde. We hebben als het ware ingeteerd op die reserves (op de pof geleefd) en zullen te eniger tijd

of zelf of onze (klein)kinderen de rekening gepresenteerd krijgen. Er zullen andere accenten gelegd moeten gaan worden en voorzieningen en luxe die veel energie vragen zullen van een CO2 belasting moeten worden voorzien. Immers, de vervuiler betaald, een zinsnede die lange tijd geleden als uitgangspunt is aangenomen maar kennelijk nog steeds niet geldt voor de grote energieverbruikers: de luchtvaart (dus het vliegen), zeescheepvaart en nog enkele andere sectoren. Ook eten en koken vallen daar onder. Denk maar eens aan de aanvoer van zomergroenten in de winter! Maar ook bij koken kan nog energie worden bespaard door de groenten met koud water op te zetten, als het water kookt het gas ruim voor de gewenste kooktijd uit te zetten en de groenten tot die tijd verder te laten garen. Proefondervindelijk vastgesteld en het scheelt vele uren gas per jaar. Het wordt allemaal te gemakkelijk als gewoon gezien. Maak om de maatregelen geaccepteerd te krijgen moet duidelijk worden gemaakt dat bepaalde activiteiten wel erg veel energie en grondstoffen vragen en dat dat anders moet willen we de maatschappij echt verduurzamen.

Toen er rond 1960 'niets' was, waren we zuinig en werd er veel hergebruikt, nu er na 1990 'alles' is, willen we niet meer zuinig zijn en gooien we veel te veel weg. Gelukkig komt vanuit de bevolking het initiatief dit te gaan veranderen middels acties tegen voedselverspilling, kringloopcentra, repair-café's, etc. (45 jaar! na de eerste signalen over een dreigend tekort aan grondstoffen en andere gevolgen van onze leefwijze). Het wachten is nu op een echt ander beleid dat zich niet op kwantiteit, maar juist de kwaliteit van leven richt, daarbij met name ook rekening houdend met de grenzen die de aarde waarvan we er maar een hebben daaraan stelt.

Erik Notenboom

Landbouwvisie Provincie Utrecht

Ook aan het opstellen van de Landbouwvisie is door onze stichting een actieve bijdrage geleverd, waarbij met name is gewezen op de kansen voor 'natuurinclusieve landbouw' met ook afzet (biologische) streekproducten. Door de provinciale natuur- en milieuorganisaties is zo samen met de LTO het: 'Actieplan Natuur en Landbouw

in de provincie Utrecht' uitgebracht, wat ook deel uitmaakt van de Landbouwvisie. Een en ander is recent nader uitgewerkt in een: 'Samenwerkingsagenda Landbouw 1.0' met daarin ook concrete doelen opgenomen.

Overige projecten

Naast bijdragen aan ontwikkelingen op provinciaal niveau zijn vele bijdragen geleverd aan projecten en programma's op lokaal niveau, zoals tal van ontwikkelingen in het binnenstedelijke en buitenstedelijke gebied,

waaronder op de Vliegbasis Soesterberg, maar het zou thans te ver gaan die vele projecten te benoemen. Deze worden in een van de volgende Milieukranten aan de orde gesteld.